

Kalkulacja ekonomiczna przy rozstrzygnięciu o odpowiedzialności cywilnej: herezja czy racjonalny imperatyw?

mgr Oskar Luty, adw.
(Akademia im. Leona Koźmińskiego)

Streszczenie

Rozstrzygnięcie o odpowiedzialności cywilnej w zdecydowanej większości przypadków sprowadza się do analizy i oceny zachowania sprawcy w kontekście reguł staranności. Wzorce należytej staranności – co do zasady – mają charakter pozaprawny. Określone typy interakcji społecznych wiążą się z ustalonymi (najczęściej zwyczajowo lub w drodze regulacji prywatnej) wzorcami zachowań starannych (lecznictwo, transport mechaniczny), jednak nawet w takich przypadkach system „uznawanych” wyznaczników staranności nie jest całościowy i kompleksowy. Formuła dystrybucji kosztów społecznych jest zatem otwarta i niedookreślona. W polskiej dogmatyce oraz orzecznictwie brak jest spójnego i przekonującego pomysłu na rozwiązanie tego problemu. Orzeczenia mają często wymiar nieprzewidywalny, przypadkowy, bądź wręcz irracjonalny.

Na gruncie nauki ekonomicznej analizy prawa sformułowano szereg modeli wskazujących na racjonalny sposób podchodzenia do spraw odpowiedzialności cywilnej za działania lub zaniechanie nieumyślne (*negligence cases*). Tematem tym interesowali się autorzy tacy jak R. Cooter, T. Ulen, H.B. Schaefer, A. Schonenberger oraz S. Shavell. Propozycje optymalnego modelu zakładają przede wszystkim przypisywanie odpowiedzialności jednostkom, które zaniedbały powzięcia dodatkowego poziomu staranności w sytuacji gdy jego koszt jest niższy niż koszt iloczynu prawdopodobieństwa zdarzenia szkodzącego oraz jego kosztu dla poszkodowanego.

Propozycja nauk ekonomicznej analizy prawa ma charakter redukcjonistyczny i nie może być zastosowana bezpośrednio w procesie stosowania prawa. Najważniejszym pytaniem jest jednak możliwość koncepcyjnego przyjęcia proponowanego modelu myślowego, który wydaje się być antidotum na niedomagania dogmatyczne w omawianym zakresie. W ocenie autora, jest to figura dopuszczalna a przyjęte formuły dogmatyczne odpowiedzialności cywilnej nie pozostają w sprzeczności z postulatami L&E i mogą być przez te postulaty suplementowane.